

REGIONUMUZDA DAYANIQLI MALİYYƏ VƏ YA DAYANIQLI MÜHASİBAT UÇOTUNUN FORMALAŞMASININ ƏSAS PROBLEMLƏRİ

ELXAN BODUROV

*Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin
Zaqatala filialının müəllimi*

E-mail: elxanbodurov@gmail.com

Davamlı maliyyə və mühasibat uçotu bütün dünyada iqtisadi dayanıqlılığın və ətraf mühitə nəzarətin gücləndirilməsinin mühüm komponentlərinə çevrilmişdir. İqtisadiyyatı neft və qaz hasilatında dərin kök salmış Azərbaycanda dayanıqlı maliyyə təcrübəsinə keçid özünəməxsus problemlər yaradır. İqtisadiyyatını diversifikasiya etmək və qlobal davamlılıq məqsədlərinə nail olmaq səylərinə baxmayaraq, ölkə qalıq yanacaq gəlirlərindən asılılıq, məhdud ictimai məlumatlılıq və tənzimləyici çərçivələrdəki boşluqlar da daxil olmaqla əhəmiyyətli maneələrlə üzləşir. Ətraf mühit, sosial və idarəetmə (ESG) prinsiplərinin maliyyə sistemlərinə inteqrasiyası möhkəm institusional dəstək, şəffaf hesabat standartları və həm özəl, həm də dövlət sektorlarının fəal iştirakını tələb edir. Bununla belə, Azərbaycanda davamlı mühasibat praktikasının yeni yaranmaqda olan mərhələsi potensialın artırılması və siyasət innovasiyası ehtiyacını vurğulayır. Bu çağırışların həlli ölkənin iqtisadi ambisiyalarını qlobal davamlılıq gündəmlərinə uyğunlaşdırmaq, ətraf mühitə təsirləri minimuma endirməklə yanaşı, uzunmüddətli artımı təmin etmək və sosial ədaləti təşviq etmək üçün mütləqdir.

Məqsəd

Tədqiqatın məqsədi regionumuzda dayanıqlı maliyyə və ya dayanıqlı mühasibat uçotunun formalaşmasının əsas problemlərinin araşdırılmasıdır.

Metodologiya

Azərbaycan, ilk növbədə, hərtərəfli tənzimləyici bazanın olmaması səbəbindən möhkəm dayanıqlı maliyyə və mühasibat uçotu çərçivəsinin yaradılmasında əhəmiyyətli çətinliklərlə üzləşir. Ətraf mühit, sosial və idarəetmə (ESG) amillərinin maliyyə və mühasibat təcrübələrinə inteqrasiyasının vacibliyi haqqında artan qlobal məlumatlılığa baxmayaraq, Azərbaycanın tənzimləyici ekosistemi hələ də inkişaf etməmişdir. Əsas maneələrdən biri ESG prinsiplərinin inteqrasiyasını tələb edən aydın, möhkəm qanunların və təlimatların olmasıdır. Müəyyən qaydalar korporativ sosial mə-

suliyyət və ətraf mühitin davamlılığına toxunsa da, onlar çox vaxt parçalanmışdır və icra mexanizmləri yoxdur. Bu tənzimləmə boşluğu davamlı maliyyə təcrübələrinin sisteməlik şəkildə qəbul edilməsinə mane olur və korporativ davranışda uyğunsuzluğa yer buraxır. Üstəlik, mövcud qaydaların məhdud şəkildə tətbiqi məsələni daha da çətinləşdirir. Bəzi şirkətlər könüllü olaraq korporativ davamlılıq hesabatını qəbul etsələr də, təcrübə qeyri-adi olaraq qalır və standartlaşdırma yoxdur. Qlobal Hesabat Təşəbbüsü (GRI) və ya Davamlı Mühasibat Uçotu Standartları Şurası (SASB) kimi hesabat çərçivələri geniş şəkildə qəbul edilmir, nəticədə uyğunsuz açıqlamalar verilir. Standartlaşdırılmış yanaşma olmadan, maraqlı tərəflər üçün korporativ davamlılıq fəaliyyətini dəqiq qiymətləndirmək çətinləşir. Tənzimləyici aydınlığın olmaması biznes və maliyyə institutları üçün də qeyri-müəyyənlik yaradır. Firmalar stimulların və ya dəstəkləyici siyasətlərin olmaması səbəbindən davamlı maliyyə təşəbbüslərini uzunmüddətli investisiyalar kimi deyil, əlavə xərclər kimi qəbul edə bilirlər. Bu qavrayış xüsusilə davamlılıq təşəbbüslərini həyata keçirmək üçün çox vaxt resursları olmayan kiçik və orta müəssisələr (KOB) arasında üstünlük təşkil edir.

Əhəmiyyətli maneə standartlaşdırılmış çərçivələrin olmamasıdır, çoxsaylı təlimatların birgə mövcudluğu hesabatlarda və ölçülərdə uyğunsuzluqlar yaradır. Davamlılıq məlumatlarının etibarlılığı və əlçatanlığı, dəqiq qiymətləndirmələrə mane olan natamam və ya qeyri-dəqiq məlumatlarla problemi daha da çətinləşdirir. Xərclər və resurs məhdudiyətləri, xüsusən də texnologiya və təcrübəyə lazımı investisiyaları ödəyə bilməyən kiçik firmalar üçün başqa bir problem yaradır. Tənzimləmə və siyasət maneələri vəziyyəti daha da gərginləşdirir, çünki uyğun olmayan və ya sürətlə inkişaf edən qaydalar şəffaflıq və uyğunluq çətinlikləri yaradır [3]. Maliyyə məqsədlərində qısamüddətlik davamlı təsir üçün tələb olunan uzunmüddətli perspektivlə də ziddiyyət təşkil edir, çünki təşkilatlar tez-tez davamlı davamlılıq nəticələrindən daha çox ani maliyyə gəlirlərinə üstünlük verirlər. Davamlılıq ölçülərinin ənənəvi

maliyyə sistemlərinə inteqrasiyası metodologiyaların uyğunsuzluğu səbəbindən mürəkkəb vəzifə olaraq qalır. Bundan əlavə, investorlar, tənzimləyicilər və istehlakçılar arasında müxtəlif maraqlardan irəli gələn maraqlı tərəflərin uyğunsuzluğu davamlı maliyyə məqsədlərinin müəyyən edilməsini və icrasını çətinləşdirir. Bacarıqlı mütəxəssislərin çatışmazlığı davamlı maliyyə təcrübələrinin keyfiyyətini və ardıcılığını daha da məhdudlaşdırır, lakin bu səylərin təsirini ölçmək qeyri-maddi və uzunmüddətli nəticələrə görə çətinləşir [6].

Digər problemlərdən biri əsas maraqlı tərəflər arasında davamlı maliyyə ilə bağlı ümumi məlumatlılığın olmamasıdır. Azərbaycan Mərkəzi Bankının (AMB) keçirdiyi sorğu nəticəsində məlum olub ki, respondentlərin 73%-i davamlı maliyyə fəaliyyətindən xəbərsizdir [1]. Bu bilik çatışmazlığı maliyyə institutlarına, tənzimləyici orqanlara və daha geniş ictimaiyyətə şamil edilir və davamlı maliyyə təcrübələri ilə anlaşıma və əlaqəni gücləndirmək üçün hərtərəfli təhsil və potensialın gücləndirilməsi təşəbbüslərinə təcili ehtiyac olduğunu vurğulayır. Azərbaycanda davamlı maliyyə üçün mövcud normativ baza hələ başlanğıc mərhələsindədir. Sorğuda iştirak edən respondentlərin təxminən 48%-i yaşıl maliyyənin inkişafına maneə kimi qeyri-kafi tənzimləyici bazanı göstərmiş [3]. Ölkə ən yaxşı beynəlxalq təcrübələrə uyğunlaşdırmaq üçün yaşıl istiqrazların buraxılması və digər davamlı maliyyə məhsulları üçün aydın təlimatlar və standartlar tələb edir. AMB bu ehtiyacı dərk edib və hərtərəfli tənzimləyici bazanın işlənilməsi üçün hazırlanması üzərində işləyir, lakin əhəmiyyətli boşluqlar qalmaqdadır.

Yaşıl istiqrazları və digər dayanıqlı maliyyə alətlərini effektiv idarə etmək və buraxmaq üçün maliyyə institutlarında insan potensialının nəzərəcarpaq dərəcədə çatışmazlığı da var. Respondentlərin təxminən 52%-i tərəqqi üçün maneə kimi ekspert çatışmazlığını qeyd edib [5]. Məqsədli təlim proqramları vasitəsilə yerli təcrübənin inkişaf etdirilməsi davamlı maliyyənin mürəkkəbliklərini idarə etmək üçün lazımı bacarıqların formalaşdırılması üçün vacibdir. Azərbaycanda yaşıl istiqrazlar bazarı hələ də yaranmaqda deyil və bu, güclü bazar infrastrukturunun yaradılmasını zəruri edir. Buraya bazanın likvidliyini və şəffaflığını artırmaq üçün vacib olan yaşıl istiqrazların ticarəti və izlənilməsi üçün platformalar daxildir. Bu sistemlər olmasa, investorların inamı azala bilər ki, bu da davamlı maliyyə

təşəbbüslərinin böyüməsinə mane olur.

Azərbaycanın davamlılığa keçidi üçün tələb olunan investisiya miqyası böyükdür. Hesablamalara görə, 2060-cı ilə qədər karbon emissiyalarını əhəmiyyətli dərəcədə azaltmaq üçün təxminən 44 milyard dollar tələb olunacaq və bankların növbəti üç onillikdə təxminən 17,6 milyard dollar töhfə verəcəyi gözlənilir [2]. Bu, əhəmiyyətli bir problemdir, çünki bank sektorunun kredit portfelinin cari ölçüsünə ekvivalent vəsaitlərin yalnız yaşıl layihələrə səfərbər edilməsini tələb edir. Azərbaycan davamlı maliyyənin öz iqtisadi çərçivəsinə inteqrasiyası istiqamətində addımlar atsa da, hələ də ciddi problemlər qalmaqdadır. Maarifləndirmə, tənzimləyici çərçivələr, potensialın yaradılması, bazar infrastrukturunu, sektorun zəifliyi və investisiya boşluqları ilə bağlı məsələlərin həlli ölkədə möhkəm dayanıqlı maliyyə ekosistemini inkişaf etdirmək üçün çox vacib olacaqdır.

Bu problemlər vahid standartların işlənilməsi, məlumatların keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması və təcrübənin artırılması üçün sənayelər, hökumətlər və akademiya arasında birgə səyləri tələb edir. Bu məsələlərin həlli etimadın artırılması, ardıcılığın təmin edilməsi və davamlılığın əsas maliyyə təcrübələrinə effektiv şəkildə inteqrasiyası, nəticədə dayanıqlı iqtisadiyyata qlobal keçidin dəstəklənməsi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edəcək.

Nəticə

Azərbaycan mədəni yanacaqlarından asılılığından, inkişaf edən tənzimləyici bazalardan və yaşıl maliyyə alətlərinin yeni yaranmaqda olan vəziyyətindən irəli gələn davamlı maliyyə və mühasibat uçotu istiqamətində unikal çətinliklərlə üzləşir. Ölkə iqtisadiyyatında neft-qaz sektorunun üstünlüyü ikili problem yaradır: iqtisadi sabitliyi qoruyub saxlamaqla bərpa olunan enerji mənbələrinə keçid. Bu keçid əhəmiyyətli investisiyalar, möhkəm siyasət çərçivələri və dövlət və özəl sektorlar arasında əməkdaşlıq tələb edir. Əlavə olaraq, ekoloji, sosial və idarəetmə (ESG) prinsiplərinin maliyyə hesabatlarına və korporativ strategiyalara məhdud inteqrasiyası davamlı mühasibat uçotunda potensialın yaradılması və yerli təcrübənin inkişafına ehtiyacı vurğulayır. Beynəlxalq Davamlılıq Standartları Şurası (ISSB) kimi qlobal çərçivələr təlimatlar təqdim etsə də, bu standartların Azərbaycanın iqtisadi və mədəni kontekstinə uyğunlaşdırılması mürəkkəb

vəzifə olaraq qalır. Bundan əlavə, investorların yaşıl layihələrə inamının artırılması maliyyə məhsullarında şəffaflıq, hesabatlılıq və innovasiya tələb edir. Bu maneələrə baxmayaraq, Azərbaycanın Xəzər regionunda strateji mövqeyindən istifadə etmək və iqtisadiyyatını şaxələndirmək üçün külək və günəş enerjisi kimi bərpa olunan enerji layihələrinə sərmayə qoymaq imkanları var. Bu problemlərin həlli vahid yanaşma, siyasət islahatlarını, beynəlxalq əməkdaşlıq və maliyyə və mühasibat təcrübələrində davamlılığa doğru mədəni keçid tələb edir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. ADA University. (2024). Azerbaijan's green finance capacity. *Baku Dialogues*. <https://bakudialogues.ada.edu.az/articles/azerbajians-green-finance-capacity-07-08-2024>

2. American Chamber of Commerce in Azerbaijan. (2021). *Green finance developments in Azerbaijan*. <https://amcham.az/en/post/1339>

3. Green Central Banking. (2024). *Central Bank of Azerbaijan develops green taxonomy*. <https://greencentralbanking.com/2024/11/19/central-bank-of-azerbaijan-green-taxonomy-cop29/>

4. Green Economies in Eastern Partnership. (2023). *Scaling up green finance in Azerbaijan*. https://www.green-economies-eap.org/resources/Azerbaijan_Scaling%20up%20Finance_English.pdf

5. Ministry of Economy of the Republic of Azerbaijan. (2023). *Green finance and economic development initiatives*. <https://www.economy.gov.az/en/post/1688>

6. The Accountant Online. (2022). *Government and finance experts explore Azerbaijan's sustainability plans*. <https://www.theaccountant-online.com/news/government-and-finance-experts-explore-azerbajians-sustainability-plans/>

7. World Bank. (2024). *Scaling up green finance: Azerbaijan country report*. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099717411212328052/0351404d7c08cc40cd0b621a7d59>

Elxan Bodurov REGIONUMUZDA DAYANIQLI MALİYYƏ VƏ YA DAYANIQLI MÜHASİBAT UÇOTUNUN FORMALAŞMASININ ƏSAS PROBLEMLƏRİ

XÜLASƏ

Davamlı maliyyə və mühasibat uçotu ekoloji cəhətdən məsuliyyətli iqtisadi inkişafın təşviq edilməsində həlledici rol oynayır, lakin Azərbaycan bu sahədə ciddi problemlərlə üzləşir. Ölkənin neft və qaz sektorundan ciddi asılılığı böyük bir maneə yaradır, çünki iqtisadi model əsasən qalıq yanacaq gəlirləri ilə idarə olunur. Davamlı maliyyəyə keçid bərpa olunan enerjiyə, yaşıl texnologiyalara və məhdud maliyyə stimulları və tənzimləyici çərçivələrlə məhdudlaşdırılan infrastrukturaya əhəmiyyətli investisiya tələb edir. Digər problem isə davamlılıq prinsipləri haqqında biznes və maliyyə institutları arasında məlumatlılığın və təcrübənin olmamasıdır. Bir çox təşkilatlar qısamüddətli gəlirliliyi uzunmüddətli ekoloji və sosial məqsədlərdən üstün tuturlar. Bu, ekoloji, sosial və idarəetmə (ESG) meyarlarının maliyyə qərarlarının qəbulu proseslərinə və hesabat standartlarına kifayət qədər inteqrasiya olunmaması ilə mürəkkəbləşir. Bundan əlavə, Azərbaycanın maliyyə və mühasibat sistemləri məhdud resurslar, təcrübə və texnoloji imkanlara görə global davamlılıq standartlarını qəbul etməkdə maneələrlə üzləşir. Mövcud ekoloji qaydaların zəif icrası biznes təcrübələrində hesabatlılığı və şəffaflığı təşviq etmək söylərini daha da zəiflədir.

Açar sözlər: Azərbaycan, dayanıqlı maliyyə, dayanıqlı mühasibat uçotu, problemlər.

Elkhan Bodurov KEY CHALLENGES TO THE DEVELOPMENT OF SUSTAINABLE FINANCE OR SUSTAINABLE ACCOUNTING IN OUR REGION

SUMMARY

Sustainable finance and accounting play a crucial role in fostering environmentally responsible economic development, yet Azerbaijan faces significant challenges in this area. The country's heavy reliance on its oil and gas sector presents a major hurdle, as the economic model is predominantly driven by

fossil fuel revenues. Transitioning to sustainable finance requires substantial investment in renewable energy, green technologies, and infrastructure, which is constrained by limited financial incentives and regulatory frameworks. Another challenge is the lack of awareness and expertise among businesses and financial institutions about sustainability principles. Many organizations prioritize short-term profitability over long-term environmental and social goals. This is compounded by insufficient integration of environmental, social, and governance (ESG) criteria into financial decision-making processes and reporting standards. Moreover, Azerbaijan's financial and accounting systems face barriers in adopting global sustainability standards due to limited resources, expertise, and technological capacity. Weak enforcement of existing environmental regulations further undermines efforts to promote accountability and transparency in business practices.

Keywords: *Azerbaijan, sustainable finance, sustainable accounting, challenges.*

Эльхан Бодуров
ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
ФОРМИРОВАНИЯ УСТОЙЧИВОГО
ФИНАНСИРОВАНИЯ ИЛИ
УСТОЙЧИВОГО УЧЕТА В НАШЕМ
РЕГИОНЕ

РЕЗЮМЕ

Устойчивое финансирование и бухгалтерский учет играют решающую роль в содействии экологически ответственному экономическому развитию, однако Азербайджан сталкивается со значительными проблемами в этой области. Сильная зависимость страны от нефтегазового сектора представляет собой серьезное препятствие, поскольку экономическая модель в основном основана на доходах от ископаемого топлива. Переход к устойчивому финансированию требует значительных инвестиций в возобновляемые источники энергии, зеленые технологии и инфраструктуру, что сдерживается ограниченными финансовыми стимулами и нормативно-правовой базой. Еще одной проблемой является отсутствие осведомленности и опыта среди предприятий и финансовых учреждений о принципах устойчивого развития. Многие

организации отдают приоритет краткосрочной прибыльности над долгосрочными экологическими и социальными целями. Это усугубляется недостаточной интеграцией экологических, социальных и управленческих (ESG) критериев в процессы принятия финансовых решений и стандарты отчетности. Более того, финансовые и бухгалтерские системы Азербайджана сталкиваются с препятствиями при принятии глобальных стандартов устойчивого развития из-за ограниченных ресурсов, опыта и технологических возможностей. Слабое обеспечение соблюдения существующих экологических норм еще больше подрывает усилия по содействию подотчетности и прозрачности в деловой практике.

Ключевые слова: *Азербайджан, устойчивое финансирование, устойчивый учет, проблемы.*